

ואולם כתבו הראשונים (תוס', רא"ש ושאר פוסקים), שאם כל חגור נתון על בגד אחר, כגון אחד על החלוק ואחד על המעיל העליון — מותר.

וכן במקום שהדרך לחגור בשני חגורות — כתבו הפוסקים שמותר.

ולפי זה כתבו כמה פוסקים אחרונים, שמותר לאדם לצאת לרשות הרבים עם חגור המיוחד לתפילה, הגם שהוא חגור בחגורה שבמכנסיו. (כן פסק בשמירת שבת כהלכתה יח,ה עפ"י כמה אחרונים). ואולם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב עו וח"ג מו וח"ד קא,ה) הורה איסור בדבר, לחגור גארט"ל על מכנסיו החגורים בחגורה. [ואולם אם הגארט"ל חגור על בגד עליון — מותר לכל הדעות, כאמור לעיל. אך לחגורו על המכנסים או על החולצה והעניבה, או לחגורו תחת החולצה, על הגופיה הסמוכה לגוף — אסור.

כן מובא מדבריו שם. וכן מובא בשם הגר"י קניבסקי זצ"ל – ע' 'תולדות יעקב' עמ' שה].

(לא הבנתי טעמו, שנקט כדבר פשוט שאין זו דרך לבישה, והלא כמה וכמה אנשים יש שנוהגים לחגור כן לתפילה. ואולי סבר שאמנם בזמן התפילה נחשבת זאת דרך לבישה, אך שלא בשעת התפילה אינו דרך מלבוש כלל, כי הדרך לחגור אותו סמוך ממש לתפילה. ולפי זה יש לצדד התר אם מתפלל תוך כדי לכתו בדרך. ואולם יש לפקפק בעיקר חילוק זה, בין זמן תפילה לזמן אחר, כי מאחר והיא דרך לבישה לעתים מסוימות, שוב אין זה משאוי, [וכדוגמת היוצא בטלית המיועדת לתפילה בשאר שעות היום, שאין הדרך לצאת עמה אז. וכמו הנושא תפלין, אף למאן דאמר שבת לאו זמן תפלין, אינו נחשב כמשאוי לפי שזה דרך מלבוש, כדלהלן סא].

ועוד יש להעיר, גם בהנחה שאין זה נחשב דרך לבישה, מכל מקום יש לו ענין ותועלת בחגירה זו, ולפי מה שכתב בשו"ע הגר"ו (שא,מב), בכל ענין שיש לו בעצמו הנאה ותועלת בלבישת שני החגורות, מותר, גם אם עתה אינו צריך אלא לאחד מהם ואת השני הוא מוציא רק בשביל אדם אחר, הואיל והוא חגור בענין שדרך לחגור לפעמים לצורך עצמו).

זאמר רבי זירא... — צריך לומר: 'אמר'. וכן הוא בדפוסים ישנים. (מגדים חדשים; גליונות קה"י).

רש"י ד"ה מנקטא. לוי"ה' — כן נמצא לרש"י בכמה מקומות במסכת זו. ומסר החיד"א (שם הגדולים ח"א ערך רבנו יצחק הלוי) בשם רבי חיים בן עטר, קבלה מרבותיו, כאשר רש"י כותב 'לוי"ה' כוונתו לייחס הפירוש לרבו הלוי. וכן כתב בספר 'מנחת בכורים' (מובא ב"ד דוד' כאן) שהכוונה לרבי יצחק יצחק הלוי. ואולי פענוח ראשי תבות אלו הוא: 'למורי ורבי יצחק הלוי'. (עפ"י מגדים חדשים)

דף ס

רבא אמר: לצדדים קתני, יש עליה חותם תכשיט דאיש, אין עליה חותם תכשיט דאשה' — לפי רבא, אין לתלות הדבר במחלוקת רבי נחמיה וחכמים כדברי רבי זירא, אלא אף חכמים הסוברים לילך אחר המעמיד ולא אחר החותם, מודים הם לענין שבת שכיון שיש עליה חותם, אין טבעת זו 'תכשיט' לאשה ולכך חייבת חטאת. (הגהות אשר"י, בשם ר"י ומהרי"ח, ועוד. וכן צדד החו"א (כלים יז,ד), ופרש בזה פסקי הרמב"ם. וכן כתב בשפת אמת).

ואולם הריטב"א נקט (ולכאורה כן משמע מלשון התוס'), שאין במשמע שרבא בא לחלוק על סברת רבי זירא, לתלות שאלה זו במחלוקת חכמים ורבי נחמיה. ולפי זה גם לרבא צריך להעמיד משנתנו כר' נחמיה. (אבל בדת רב נחמן בר יצחק כתב הריטב"א, שהוא בא לחלוק על עיקר סברת רבי זירא, כי כן משמע מלשוננו, שאומר קושיא מעיקרא ליתא, כי אין להשוות בין טומאה לשבת).

'אמר רב יוסף: הואיל ואשה אוגרת בה שעה. אמר ליה אביי: ותהוי כבירית טהורה ותשתריי?...' — רש"י פרש שהמחט (— סיכה) עשויה לאגור השער היוצא חוץ לקישוריה, והואיל והיא עשויה לצניעות, אין חשש שתשלוף, כי שער באשה ערוה. מכאן כתב להוכיח בשו"ת צמח צדק (אה"ע קלט), שמעיקר דין תורה אסור לאשה הנשואה שיצא שער מתחת לכיסוי הראש ברשות הרבים.

זלא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים' — לפי שאין דרך ללבשם אלא במלחמה, הלכך אסור ללבשם בשבת, מפני שנראה מעשה חול, כאילו יוצא למלחמה. (עפ"י 'חדושי הר"ן'; פסקי ריא"ו; הרב מברטנורא).

ורש"י להלן (סד): כתב שאיסורם משום מראית העין, שלא יחשדוהו באיסור. (וע"ש בפני יהושע. ובתוס' הרא"ש (ג.ס.) מובאים שני הטעמים: לפי שדומה קצת למשאווי הואיל ואינם עשויים אלא למלחמה. וגם משום מראית העין, שנראה שרוצה לילך למלחמה).

'סנדל המסומר מאי טעמא? אמר שמואל: שלפי הגזרה היו, והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא, נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא וראוהו אויבים...' — כמה מן המפרשים פרשו שהרגו זה את זה בסנדליהם המסומרים. (וכן משמע ברש"י). ואולם יש מי שפרש — ובוזה יישב כמה קשיים בכל הענין — בענין אחר;

לפי שהסנדל המסומר היה חלק ממדי הקרב הרגילים של החייל הרומאי או היווני (ע' איכה רבה ב,ז לגרס הערוך ערך 'גלגס'. וכן במדרש ילמדנו — מובא בערוך ערך 'אות', ועוד), ועל כן כאשר קהל הנחבאים, שודאי היה מבוהל בלאו הכי, ראה עקבות נעלים אשר היה בשימוש צבא האויב, שהובילו מן המערה החוצה — העלו על דעתם שחייל רומאי גילה את מחבואם והסתלק להביא את חבריו, ובאמת היה זה אחד מהם שנעל סנדל כזה. ולפי מסורת אחרת, כאשר שמעו קולות צעדים של סנדל המסומר סברו שהנה גילום חיילי האויב.

[ויש דעה בירושלמי, שהיו נשים הרות ראות ראשו של סנדל המסומר, ומפילות — ופירושו גם כן כאמור, היות וירכתי המערה נמוכים מפיה, לא ראו הנשים היושבות שם אלא את הסנדל של העובר ליד המערה, וסברו שחייל האויב לפנייהם].

בכל המקרים היה סנדל מסומר גורם הקטל, אך לא בסנדלים נהרגו האנשים. (עפ"י 'עיונים בדברי חז"ל ובלשונם' עמ' יד ואילך. עע"ש בהרחבה).

כתב השפת-אמת: אפשר ששלשת המעשים המתוארים בגמרא ארעו גם יחד, וכיון ששלש פעמים היתה הסיבה מפני סנדל המסומר, לכך גזרו עליו).

'באותה שעה אמרו אל יצא אדם בסנדל המסומר.. אי הכי בחול נמי ליתסר? — מעשה כי הוה בשבת הוה...' — ולכך אסרו, כדי שלא יהפכו ימי שמחתם ומועדם לאבל וצער, בזכירתם את התקלה הבאה לאבותיהם. (עפ"י הראשונים).

ויש מפרשים טעם התקנה, כדי שביום כינוס ואסיפה של רבים, לא יבואו שוב לידי סכנה כאשר ארע בעבר. (ויש אומרים, מתוך שכיעור הוא לצאת בו (ואף בחול), גזרו שלא לצאת בו בשבת, שמא יסירונו ברשות הרבים בגלל לעג האנשים. ע' 'משנה לחם' לריעב"ץ במשנתנו, וב'מגדים חדשים' כאן).

ויש להוסיף דברי הר"ד (בפסקיו כאן), שהמעשה ארע בשל שמירת השבת, לפי שלא הניחום לשמור תורה ומצוות, ולכך נחבאו במערה, כדי לקיים השבת בסתר.

נזמי האוון — מותר, הואיל וטורה הוא לה לשלפם, מפני שאזניה מכוסות בקישורים (רש"י ותוס'. וע' תשב"ץ ח"ג ער). ובמקומות שנוהגים לגלות האזנים — אסורה לצאת בהם. ולכן הבתולות שאזניהן מגולות — אסורות לצאת בנזמים (שו"ע הגר"ז שג, י).

1. טבעת שאין עליה חותם — לא תצא אשה בה, ואם יצאה פטורה. ושיש עליה חותם — לרבי זירא, שנוי הדבר במחלוקת תנאים; לרבי נחמיה החותם הוא העיקר, הלכך אין זה תכשיט אלא משאוי וחייבת. וכן סתמה משנתנו (סו.). ולחכמים — פטורה, שהחותם טפל לעיקר הטבעת. [וכן סוברים חכמים בכלים נוספים, כגון קולב ערסא (רש"י: מאזנים. ויש שהעירו על פירושו. ע' חדש האביב; חו"א כלים) וסולם, לילך אחר העמיד שבכלי, ומין הכלי נקבע על פי המעמיד. (ונראה שדוקא בכגון אלו שהמעמיד חשוב, ולא בשאר כלים. עפ"י חו"א כלים יו, ג). ואף כאן הטבעת היא מעמדת החותם ולא להפך].
לרבי [ולרב נחמן בר יצחק], יש אומרים שאין הדין תלוי במחלוקת תנאים, כי גם לחכמים, אשה היוצאת בשבת בטבעת שיש עליה חותם, חייבת, שהיא לה כמשאוי (הגהות אשר"י. וכן צידד בחו"א כלים יו, ד, ובאר בזה דברי הרמב"ם). והריטב"א חולק.
טבעת של איש שיש עליה חותם — תכשיט היא לו ולא משאוי, ושאין עליה חותם — משאוי היא לו וחייב חטאת. (רבא. וכדברי עולא להלן סו.).

נחלקו הראשונים לענין תכשיט המיועד לאיש בלבד, האם גזרו בו שמא ישלוף ויראהו. והכרעת הפוסקים שאין למחות ביד הנוהג התר, אם כי בעל נפש יחוש ולא יצא בטבעת כלל, גם אם יש עליה חותם (ע' משנ"ב שא ס"ק לח ובשעה"צ).
דבר שהוא תכשיט גם לאשה וגם לאיש — אסור אף לאיש לצאת בו (שא, ט).
הריטב"א (סד): כתב שעתה נוהגים האנשים לענוד טבעת ללא חותם. ואולם הרמב"ן כתב איסור בדבר. וכתבו פוסקים אחרונים (מובא במשנ"ב) שבעל נפש לא יצא בטבעת כלל בשבת, כאמור. ואולם בזמננו יש מתירים, כי כן דרך האנשים לענוד טבעת ללא חותם (כן פסק בשו"ת אור לציון ח"ב כג, יא).

2. מחט שאינה נקובה, שהאשה חולקת בה את שערך, וראשה אחד נועד לקישוט על פדחתה — לא תצא בה בשבת, ואם יצאה פטורה.
אבל מחט שאוגרת בה את שערך אל מתנת השבכה, יוצא לפי המסקנא שמותר לצאת בה, (אם משום שנועדה לצניעות אם משום שאינה עשויה כלל לנוי, הלכך אין חשש שליפה. ערש"י ותוס'. וע' מהרש"א).
מחט נקובה — משאוי היא ולא תכשיט, והיוצאת בה בשבת — חייבת. (משנה סו).
איש היוצא במחט שאינה נקובה — משאוי הוא לו וחייב חטאת. ואם יצא במחט נקובה — לדעת הרי"ף (סו). פטור. והרו"ה ועוד חולקים.

דף ס

פג. מה ענינה של גזרת 'סנדל המסומר'?

מפני מעשה שהיה, שנהרגו עם רב במערה / בבית הכנסת בשעת גזרות השמד, בגלל סנדל המסומר, אסרו חכמים לצאת בסנדל המסומר בשבת. ולפי שהמעשה ארע בשבת, לא אסרו אלא בשבת שהוא זמן

אסיפה וכינוס, והוא הדין ביום טוב. [אבל באסיפות של ימים המותרים במלאכה, כגון תענית — לא גזרו]. ואפילו בתוך הבית לא ילך האיש בסנדל המסומר, אבל מטלטלים אותו לצורך גופו, כגון לכסות בו את הכלי או לסמוך בו כרעי המטה, ורבי אלעזר בר' שמעון אוסר. והלכה כחכמים. אין משלחים אותו איש לרעהו ביום טוב.

א. כתבו בתוס': אף על פי ששאר כלים משלחים אותם, ואפילו מלאכתם לאיסור, [כי זהו נחשב 'צורך גופו' משום הנאת השילוח. וכן כל כיו"ב. ע' שמירת שבת כהלכתה פרק כ הערה כה], סנדל המסומר שבאה תקלה על ידו — אסרו, שאין בו שמחת יום טוב. ומפני אותו הטעם החמיר ר' אלעזר בר' ש' שלא לטלטלו לצורך גופו, שלא כשאר כלים שמלאכתם לאיסור.

ב. יש מהראשונים שכתב להלכה ששולחים סנדל המסומר ביום טוב. (סמ"ק). ובארו דבריו שסתם משנה שסתמה לאסור, הולכת בשיטת ר' אלעזר בר' שמעון, שאסרו בטלטול, אבל לדעת חכמים, שולחים אותו ביום טוב (ע"ע שער המלך יום טוב ה,ו).

אין בכלל גזרת 'סנדל המסומר' אלא כשתוקע מסמרים לחזק, אבל לנוי מותר. וכמה (יהא ניכר שהוא) לנוי — חמש בכל סנדל (רבי יוחנן) או שבע (רבי חנינא). ורבי חייה היה סובר להתיר ביותר מכן, עשרים ושנים או עשרים וארבע. והוא הדין סנדל הנוטה לצד אחד, מותר ליתן בו מסמרים כדי ליישרו, חמש או שבע או שלש עשרה.

יתכן למסקנא לכו"ע מותר שבע בנוטה, ור' נהוראי לא דיבר בנוטה.

תפרו מבפנים בעור כמנעל (כפרש"י. והריטב"א פרש שתפר בסנדל מבפנים) — אין שמו 'סנדל' ומותר. והוא הדין אם חיפהו עור מלמטה וקבע בו מסמרים מלמעלה.

לא אסרו אלא בכגון מעשה שהיה, ולכן אם שינה במסמרים כמין כלבוס (= שמסמרותיו כפופים וחדים משני צדיהם) או ראש המסמר כמין טס או יתד, או שחיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו — מותר. נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו ארבעה (בסנדל קטן) או חמשה (בגדול) — מותר. ורבי (ברי"ף: רבי יהודה) מתיר עד שבעה. ואם לא נעקרו לגמרי אלא נגממו ורישומם ניכר — מותר כשנשרו רוב אפילו נשאר יותר מזחמש (עפ"י רש"י כפירוש לוי"ה. וי"מ להפך. וי"א שמדובר בחיפהו מסמרים ונשרו רובם. עריטב"א).

משמע שלא אסרו אלא בסנדל ששוליו עשויות עץ ושיש לו תרסיות (= רצועות) עור, והיה אפשר להפכו — הלכך כל שאינו כיוצא בזה מותר. ואף על פי כן נהגו איסור בסנדל המסומר שלנו שיוצאים בו בימות הגשמים, לפי שדרכו להישלף מן הרגל ויש לחוש שמא יביאנו ברשות הרבים (ר"ן בשם הרשב"א).

דף סא

- פד. א. האם / מתי מותר לצאת בשבת בסנדל על רגלו אחת?
- ב. מהו סדר נעילת נעלים וחליצתם? וכן סדר רחיצה וסיכת אברי הגוף?
- ג. היוצא לבוש בתפלין בשבת לרשות הרבים — מה דינו?
- ד. באיזה קמיע מותר לצאת בשבת?
- ה. מתי הומחה הקביע ומתי הומחה כותבו, ומתי הומחו שניהם?
- ו. האם ישנה קדושה בקמיע לענין: הצלתו מפני הדלקה בשבת; חיוב גניזה; כניסה עמו לבית הכסא?